

Het slagveld van de toekomst

Jeroen VERHAEGHE

Luitenant-kolonel stafbrevethouder Jeroen VERHAEGHE is korpscommandant van het Bataljon Bevrijding – 5 Linie. Dit artikel werd oorspronkelijk in opdracht geschreven tijdens zijn vorige functie van onderrichter aan het Defensiecollege en wordt op aansporen van de toenmalige opdrachtgever nu in een herwerkte versie gepubliceerd. De auteur wenst dan ook divisieadmiraal Yves DUPONT, commandant van de Koninklijke Militaire School, te bedanken.

La conflictualité revêt bien des formes. Il est donc toujours difficile d'en prédire les manifestations futures. C'est pourtant à cette tâche délicate qu'il faut s'atteler si nous voulons construire une défense crédible. Conscient de l'impact des progrès technologiques sur la conduite des opérations, l'auteur s'attache cependant à montrer toute l'importance du facteur humain dans un environnement violent et, par nature, peu prédictible. Il en déduit les conséquences pertinentes pour les forces armées actuelles.

Doorheen de geschiedenis hebben velen zich geroepen gevoeld om de toekomst te voorspellen met de bedoeling om bij een volgend conflict een beslissend voordeel te behalen ten opzichte van de tegenstander. De literatuur ter zake toont een opvallende voorkeur voor het beschrijven van korte conflicten, waarvan de uitkomst liefst onmiddellijk bezegeld werd door één enkele beslissende verrassingsaanval, dikwijls mogelijk gemaakt door een nieuwe technologie. Oorlogvoering zou – toch voor de partij die conceptueel en/of technologisch het juiste pad gekozen had – dus snel, eenvoudig en beslissend worden. Een studie van de effectieve historische praktijk leert echter dat een verrassingseffect aan het begin van een conflict niet noodzakelijk tot de eindoverwinning leidt.

De laatste decennia zijn hierop geen uitzondering. Benamingen zoals de *Revolution in Military Affairs* en andere gelijkaardige concepten werden gebruikt om aan te kondigen dat er een nieuwe manier van oorlogvoering op til was. Het grootste verschil met voorgaande periodes was misschien dat hier eerder van informatie- en communicatietechnologie gesproken werd, terwijl het voorheen vooral ging om kinetische en logistieke technologieën. Vandaag moeten we echter vaststellen dat het zelfs niet duidelijk is of *Military Affairs* wel zo revolutionair dan wel evolutionair veranderen. En indien er sprake is van het laatste, wordt de zoektocht naar die ene grote factor die het verschil zal maken wel heel academisch van aard, aangezien elke speler hem in principe op tijd zou kunnen identificeren, als hij al bestond.

Dit artikel heeft tot doel eerst een aantal kenmerken van toekomstige conflicten aan te kaarten op basis van de huidige ontwikkelingen, om er dan achteraf conclusies uit te trekken voor de slagvelden van de toekomst. Vervolgens worden mogelijke implicaties voor een hedendaagse Defensie bestudeerd, om te eindigen met een bedenking over de eeuwigdurende menselijke factor. Bij dit alles is gepoogd om vooral niet in de val te trappen van het gedetailleerd beschrijven van de impact van concrete nieuwe of toekomstige technologieën.

Conflicten van de toekomst

Het is duidelijk dat meerdere globale trends onze wereld – en daarmee de toekomstige operationele omgeving (*operating environment*) – vormgeven. Om als voorbeeld het lijstje van dr. David Kilcullen¹ te citeren: we zullen een verschuiving van bevolkingscentra naar de kusten (*littoralization of population centers*) waarnemen, gecombineerd met verstedelijking (*urbanization*) en een verhoogde wereldwijde verbondenheid (*increased global connectedness*), dit alles binnen de context van een groeiende wereldbevolking (*global population growth*). Andere auteurs hebben het over trends zoals data-explosie of economische, sociale en milieustress.

Al deze evoluties vinden natuurlijk niet plaats in een steriele omgeving waar ze volledig onafhankelijk van elkaar bestudeerd kunnen worden. Ze beïnvloeden elkaar ook onderling. In ieder geval zullen al deze vandaag reeds observeerbare evoluties de conflicten van de toekomst beïnvloeden:

¹ Kilcullen, D., *Out of the Mountains: The Coming Age of the Urban Guerrilla*, Oxford University Press, USA, 2013.

- Conflicten zullen langdurig zijn, **hardnekkig aanhouden in de tijd**, door de asymmetrie in internationale relaties, de verschillende invulling al naargelang de cultuur van wat oorlog is en wanneer deze precies begint. (Sommigen zeggen dat dit nu reeds het geval is; ook dit onderscheid is cultureel/geografisch te verklaren.)
- Ze zullen tegelijk uitgevochten worden aan het thuisfront en met troepen ontplooid “op verplaatsing” (**alomtegenwoordig in ruimte**), met zowel niet-fysieke als fysieke acties. In het fysieke spectrum variëren de taken van het beschermen van infrastructuur in het thuisland tot het expeditionair ontplooiën van troepen over de hele wereld.
- Ze zullen de **mobilisatie van hele samenlevingen** vereisen (dit is van belang voor de operationele factor “strijdkrachten/force”), wat ons bij de actuele debatten over de weerbaarheid (*resilience*) van bevolkingen, instellingen en economieën brengt.
- Naast de algemene mobilisatie van samenlevingen, zullen we ook getuige zijn van een verdere **privatisering** van conflicten (nog een invloed op strijdkrachten/force), gedreven door economische factoren, zoals de zoektocht naar efficiëntie, en door de wens om, indien niet discreet, dan toch ontkenbaar te kunnen tussenkomen. Die ontkenbaarheid kan trouwens even goed van pas komen bij de communicatie met het thuispubliek als in het discours tegenover de internationale gemeenschap. In het kader van privatisering zien we trouwens vandaag al dat Europese landen hun tussenkomst in de Sahel laten afhangen van de aanwezigheid van een Russische privémaatschappij.
- Daarbovenop (en dit zonder te willen verzanden in de overvloed aan recente concepten zoals hybride, gray zone, asymmetrisch, surrogaat-, *Multi Domain*, *Integrated Action* en andere inventieve pogingen om conflict te actualiseren die meestal meer verwarring dan duidelijkheid scheppen) zullen toekomstige conflicten **niet conventioneel** zijn, aangezien de uitdagers elke sterkte van de status quo partijen zullen vermijden en in plaats daarvan zullen focussen op hun zwaktes.
- Wanneer we de fysieke domeinen van oorlogvoering bestuderen, zouden toekomstige conflicten **nog verder weg** kunnen lijken dan de huidige (vanuit ons West-Europees perspectief) al zijn. Er zijn een aantal redenen waarom

actoren hun immateriële middelen zoals dwang (*coercion*), embargo's, cyber-, informatie- of psychologische operaties en uiteraard diplomatie zullen uitputten vooraleer ze beslissen om militair te ageren. Denk hierbij aan politieke redenen zoals risicobereidheid en attributie, of ethische bezwaren zoals het afwegen van risico's voor de eigen troepen of het gevaar om lokale of regionale evenwichten te verstoren indien we elders fysiek ingrijpen. We mogen ten slotte ook niet vergeten dat al deze afwegingen gemaakt worden tegen de achtergrond van onze vergrijzende bevolkingen, waarbij een enkel (vanuit economisch standpunt) gezond leven almaar waardevoller zal worden. Wanneer troepen dan uiteindelijk ontplooid worden, zou dit weleens in kleinere aantallen en discreter kunnen verlopen dan voorheen.

Misschien nog belangrijker dan alle voorgaande punten, is dat de **toekomst onzeker** is en altijd zo zal blijven. Het is een misvatting om te streven naar een zekerheid die nooit zal komen, of het nu gaat om het ontwikkelen van een visie op toekomstige conflicten, of in de context van een lopend conflict, wanneer we inlichtingen verzamelen om onze volgende acties te bepalen. We moeten **onzekerheid omarmen** en dienovereenkomstig plannen.

Ten slotte, of we onszelf nu identificeren als het Westen, *status quo powers* of onder een andere soortgelijke noemer, we zijn **niet voorbestemd om te winnen**. Dit lijkt een evidentie, maar als we eerlijk zijn met onszelf, moeten we toegeven dat de laatste decennia van expeditionaire operaties tegen militair zwakkere tegenstanders ten eerste aantonen dat deze stelling waar is, maar ook dat het nuttig is ze in herinnering te brengen.

Slagvelden van de toekomst

Toekomstige slagvelden zullen – bijna per definitie – vijandige omgevingen zijn waarin harde beslissingen genomen moeten worden en die een voorzichtige aanpak vereisen wanneer we beslissen om militaire strijdkrachten in te zetten.

Het slagveld zal **dodelijker** zijn dan we gewoon zijn sinds de Tweede Wereldoorlog, door de aanwezigheid van artificiële intelligentie, onbemande en/of autonome wapensystemen en andere technologieën. Goedbedoelde maatschappelijke en politieke oproepen om *killer robots* te verbieden zullen nooit iedereen aan boord

krijgen, waardoor er altijd minstens één actor bereid zal zijn ze te gebruiken, ongeacht eventuele afspraken en conventies. In die zin hebben deze humanitair geïnspireerde oproepen evenveel kans op slagen als de oproepen voor het volledig afschaffen van kernwapens.

Naast deze technologische evoluties die bijdragen tot het dodelijke karakter van het slagveld, zullen de privatisering van conflicten en hun niet-conventionele aard leiden tot een slagveld waar de regels enkel gevolgd worden door die actoren die een positie van morele superioriteit willen innemen en waar voor de rest **anarchie** heerst.

Vanwege de alomtegenwoordige en steeds goedkopere en krachtigere sensoren, zullen slagvelden **transpanter** worden dan voorheen. Dit geldt voor het slagveld in de ruimste betekenis, vanaf de poort van de kazerne of eigenlijk zelfs al binnen in de kazerne. We spreken hier over fysieke sensoren, op de grond of in de lucht boven het slagveld, maar eenzelfde effect geldt voor het uitbaten van de – niet altijd sterk beveiligde – data die onze tegenstrever kunnen helpen onze troepen te lokaliseren of onze bedoelingen in te schatten. Het gaat niet meer enkel om de vraag waar onze troepen zich bevinden op het terrein, maar ook of, wanneer en waarheen we ze vanaf hun thuisbasis ontplooiën. Deze transparantie en data mining in het bijzonder brengen het spel van camouflage, geheimhouding en misleiding op een nieuw en hoger niveau.

Het samenbrengen van strijdkrachten (*massing forces*) zal een zeldzaam gegeven worden, enkel nog gerechtvaardigd door vluchtige opportuniteiten om de vijand een beslissende slag toe te brengen, aangezien deze verzamelde strijdkrachten op zich ook een mooi doelwit vormen voor de vijand. Sommigen suggereren zelfs dat het hele doel van manoeuvreren in de toekomst erin zal bestaan de vijand ertoe te brengen zijn strijdkrachten samen te brengen en ze zo dus bloot te stellen aan onze *targeting*.

Daarom zullen strijdkrachten meestal in kleine groepen verspreid worden, niet enkel omdat er met weinig middelen een grote oppervlakte gecontroleerd moet worden (hoewel dit zeer zeker ook het geval kan zijn, gezien de onwil om expeditieaire troepen in groten getale in te zetten), maar ook vanwege het risico inherent aan het verzamelen van troepen op één plek. Kleine, geïsoleerde eenheden zullen erg

met buureenheden. In deze **extreem eenzame omgeving** zullen de kwaliteit en de weerbaarheid van tactische leiders, en in het bijzonder hun zin voor initiatief, nog belangrijker worden dan ooit tevoren. Eenzaam betekent natuurlijk niet dat de omgeving niet gevuld kan zijn met vijandige, neutrale en onbekende actoren, met wie die eenzame tactische chef wel in interactie moet gaan.

Als we onze kostbare strijdkrachten zo goed mogelijk willen sparen in deze dodelijke omgeving, zullen we enkel moeten inzetten op conventionele offensieve operaties wanneer er geen beter alternatief is, aangezien de technologieën die reeds beschikbaar of nog in volle ontwikkeling zijn **een defensieve opstelling** bevoordelen. Sommige academici zien zelfs een terugkeer van forten en bolwerken die doen terugdenken aan een soort oorlogvoering die we in eeuwen niet meer gezien hebben. Aangezien zelfs de best getrainde en uitgeruste troepen niet oneindig lang geïsoleerd kunnen opereren, zou een dergelijke architectuur van het slagveld weleens meer dan een luchtkasteel kunnen zijn.

Implicaties voor een hedendaagse Defensie

Dit somber beeld van geïsoleerde kleine eenheden onderstreept nog maar eens de noodzaak om **in ons menselijk kapitaal te investeren en het te beschermen**. Het is een schaarse “grondstof”, bovendien niet hernieuwbaar binnen de tijdspanne van een generatie. We kunnen ons stilaan zelfs afvragen of Westerse samenlevingen de verliezen geassocieerd met zogenoemde *Large Scale Combat Operations* nog wel aankunnen.

Gezien de mondiale bevolkingsgroei en de daaraan gekoppelde verstedelijking, moeten we er echter ook vanuit gaan dat we zullen opereren in verstedelijkte gebieden met de historisch hoge attritiecijfers die daarmee gepaard gaan. Eén potentiële mitigerende maatregel is om het gebrek aan mankracht op te vangen door automatisering, maar wanneer we opereren tussen de bevolking (*war amongst the people*) moeten we ons afvragen welk effect een leger onbemande systemen op de bewoners heeft wanneer het in hun buurt neerstrijkt. Hoe zouden we zelf reageren? Een andere manier om tegemoet te komen aan de nood aan meer mankracht voor operaties in verstedelijkt gebied is om onze eigen kleine troepenmacht te koppelen aan lokale of regionale partners. Maar zullen die laatsten bereid zijn hun vel te riskeren voor een onbemand systeem, zelfs een met de charmante persoonlijkheid

van Wall-E? Deze bedenkingen tonen opnieuw de noodzaak aan van **hoogopgeleide en cultureel bewuste strijdkrachten** die in staat zijn om te overleven en opereren tussen de bevolking en schouder aan schouder met partners, en dit zonder de permanente en stabiele systemen van *command and control* en logistieke steun waaraan we de laatste decennia van expeditionaire *security operations* zo gewend geraakt zijn.

De toekomstige operationele omgeving zou ook kunnen leiden tot een **omkering van de traditionele steunrelaties tussen de verschillende componenten**. De marine- en luchtcomponent, die traditioneel hun wapenbroeders op het land steun bieden, krijgen nu in het offensief te maken met de uitdaging van de zogenaamde *Anti-Access Area Denial (A2AD)* technologieën die potentiële tegenstanders hen voorschotelen. Zij zouden in de toekomst weleens hulp nodig kunnen hebben van grondtroepen die deze defensieve systemen kunnen openbreken om zo een gezamenlijke (joint) voet tussen de deur te krijgen.

Ten slotte blijft het een permanente uitdaging voor strijdkrachten om **het juiste evenwicht te vinden tussen aanpassingsvermogen enerzijds** (gebaseerd op – opnieuw – kwalitatief personeel, multifunctionele capaciteiten en structuren voor *research & development*) **en permanente, snelle effectiviteit anderzijds**, en dit **binnen een budgettair kader** dat het militaire apparaat op termijn betaalbaar houdt voor de maatschappij die het beschermt. Deze evenwichtsoefening is niet nieuw; we kunnen ze zelfs eeuwigdurend noemen. Maar rekening houdend met de bovenvermelde verbreding in tijd, ruimte en strijdkrachten van toekomstige conflicten zijn de gevolgen van een mislukking groter dan ooit.

De menselijke factor als constante

Wat kunnen we uit dit alles concluderen?

We stellen zeker vast dat er **nood is aan heldere strategieën**, rekening houdend met alle onbekende factoren en onzekerheden waar strategieën altijd al rekening mee moesten houden, maar continu gebaseerd op meedogenloze analyse van recente en actuele conflicten. Om de meeste lessen te kunnen trekken uit deze conflicten, lijkt het een goed idee om ze te analyseren vanuit het perspectief van de verliezer. Bij het ontwikkelen van onze toekomstige strategie mogen we echter zeker niet blijven steken in een defensieve of “status quo mentaliteit”.

Eens we een strategie hebben, kunnen we beginnen met de ontwikkeling van de middelen die noodzakelijk zijn om deze uit te voeren. **Vooraleer we echter investeren in middelen (zowel hardware als software), moeten we investeren in concepten. En voordat we investeren in concepten, moeten we investeren in mensen.** Of, in de woorden van generaal Miller², de laatste commandant van de NAVO *Resolute Support Mission* in Afghanistan: “Concepts you develop may not come to fruition, but what will come to fruition are the Lieutenants, Sergeants and Captains, and if we don’t mess that up, our concepts don’t have to be perfect.”

Trefwoorden: operaties, toekomst

² Miller, S., geïnterviewd voor *From the Green Notebook podcast*, aflevering 24 april 2021, General Scott Miller- Great Leaders Never Stop Learning (<https://www.buzzsprout.com/1410526/8382915-general-scott-miller-great-leaders-never-stop-learning>).